

AZ ACCIDENZ-SZEDÉSRŐL.

Szakezikket írni nem éppen könnyű és fölötte há-
látlan dolog. Ha mégis elszántam magamat reá, a jó
ügy érdekében tettem és különösen azért, mert nálunk,
Magyarországon, csakugyan nagy szükség van szak-
kérdések szellőztetésére. Hogy miért? Mert el vagyunk
bizakodva; főleg mi budapestiek.

A szerénység nem kenyerünk s ha egy szedő
többet tud a kettőnél, az már megközelíthetetlen.
Tisztelet a kivételeknek, a melyek bizony ugyancsak
ritkák.

Pedig nekünk nagy okunk volna a szerénykedésre.
A szerénység képezi alapját a fokozatos haladásnak.
És vajjon ki vonhatja kétségbe azt, hogy nekünk még
igen sokat kell haladnunk, míg a számottevő külföld
művészi technikájáig emelkedünk.

Azért nem is szabad öntetszergőleg szakmabeli
tökélylyel kérkednünk. Sok szó fér még e «tökély»-
hez főképp azoknál, a kik leczkét vagy útmutatást, sőt
még csak jóakarató figyelmeztetést is, elfogadni nem
akarnak.

Már pedig, a kik a kritika fölé helyezik egyéniségüket, elfogult emberek s az ilyenek vélt csalhatatlanságukkal többet ártanak, mint használnak a józan haladás ügyének.

Legyünk szerények és mindenek fölött óvakodjunk a túlkapásoktól.

Ha szakismereteinket szerénységgel fogjuk párosítani; ha olykor-olykor számolni fogunk a higgadt kritika gyöngéd ellenvetéseivel; ha engedni fogunk az elfogulatlan szemlélő bíráló szavának: akkor eljövend az idő, midőn önérzettel mutathatunk majd munkálkodásunk gyümölcseire.

Szól ez különösen azoknak is, a kikben megvan a szakbeli csiszoltság felé való hajlam, a kik a szép mintákat, melyek gyakorlott kezekből kerültek ki, előszeretettel forgatják és tanulmányozzák, de azért mégis eredetiségre törekszenek. Mert minden téren lehet eredetit produkálni és hogyha az sikerült, meghajlik előtte mindenki, még a külföldi szakember is, mert a műízlés mindig internacionális volt, és az is marad.

Most pedig tárgyamhoz, a szakcikkhez.

Nagyon sok kérdés tolúl elem, de minthogy nem egész könyvet, hanem csak kiszabott sorokat lehet ide írnom, a sok közül egy témát választottam: az accidenziát. Hozzászólók e tárgyhoz annál is inkább, mert szeretettel ápolt kedvencz foglalkozásom volt, pályám kezdete óta.

Mikor valaki fölteszi magában, hogy accidenz-szedővé lesz, annak okvetlenül bírnia kell ama föltételekkel, melyek nélkül e téren boldogulni soha nem fog. E föltételek: kellő tehetség a specziális szak iránt és nem csekély formaérzék. Ha ez a kettő megvan,

úgy bizonyára az annyira szükséges türelem is társul szegődik a már meglévő jó tulajdonságokhoz. Csakhogy e jó tulajdonságok mind kárba vesznek, ha az azokkal megáldott szedő nem tűz maga elé bizonyos rendszert, következetességet és elveket, melyektől semmi körülmények között eltérnie nem szabad.

Az accidenz-szedés alapelvekkel bír, melyeket én a következő négy pontban foglalom össze:

1. *A kézirat tárgya és szelleméhez való alkalmazkodás.*
2. *A formátumhoz mért arányok megállapítása.*
3. *A stylszerűség (egyöntetűség) után való törekvés.*
4. *A helyes beosztás.*

Ez alapelvek képezvén nézetem szerint az accidenz-szedés hiszekegyét, a következőkben igyekezni fogok azokat pontonként bővebben illusztrálni.

A mi a kéziratot illeti, arról mindannyian tudjuk, hogy az nagyon ritka esetben van úgy írva, hogy azon egyhamar eligazodni lehessen. Nagyjából odahányt ákom-bákomokból áll az többnyire, melyek a szedő intelligenciájától várják a tetszetős ránczbaszedést, mint a kóczos gyerek a kifésülést.

A kéziratot mindenekelőtt el kell olvasni és ha értelmét a szedő kellőleg fölfogta, tervet kell készítenie. Ezen tervnek a fonalán legbiztosabban indul, úgy, mint az építőmester az ő tervrajzán.

Különösen a komplikáltabb accidenz-munkáknál szükséges egy vázlat készítése. A sorok helyes elrendezése, csoportosítása és beosztása, a körzetek és liniák ügyes és változatos alkalmazása csakis így tétetik lehetővé.

Ha tehát a szedő a kéziratot megértette, fő gondja a tervezésnél az legyen, hogy annak intenczióit ér-

vényre juttassa. Egyszerű, komoly betűket válasszon ott, a hol az észszerűség olyanokat megkíván, de viszont kerülje azokat, a hol helyükön nincsenek. Az accidenz-szedő finom érzékéről fog tanúskodni, ha tapintatosan meg tudja egymástól különböztetni a kezére bízott munkákat. Tudós és kereskedő, művész és mesterember, czukrász és vendéglős, hangverseny- és bál-rendező mindmégannyi próbakő az ambicziózus szedő számára, a ki műízlését és műérzékét számos változatban kimutathatja, igaz kifejezésre juttatván a kézirat beltartalmát.

Fontos egy okmány tehát az a kézirat és a lelkiismeretes szedő, valahányszor illet a kezébe kap, azt mindenkor úgy tekintse, mint kedvező alkalmat egy-egy új terv megalkotására.

Ha a kézirattal s illetőleg a nyomtatvány rendeltetésével tisztában vagyunk, következők

2-szor: az arányok megállapítása. És ez nem kevésbé fontos a munka helyes kivitelére nézve.

Az arányok megállapításánál a kiszabott formátum határoz.

A sorok ízléses csoportosításánál figyelemmel kell lenni a betűk nagyságára. Óvakodjunk a túlzástól és ne tegyük tönkre a szedést aránytalanul nagy vagy aránytalanul kis betűkkel.

Az arányok sikerült megállapítása után legfőbb gondunk

3-szor: a stylszerűség (egyöntetűség) elérésére s a munka jellegének figyelmes megőrzésére legyen irányozva.

Ez azon sarkalatos pont, mely legtöbb anyagot nyújt a szakszerű fejtegetésre. És itt mindjárt ki kell

mondanom, hogy minden körülmény között az egységes stylusra fektessen fősúlyt az accidenz-szedő.

A ki időt és alkalmat vesz magának körültekinteni a nyomdászvilágban, tapasztalhatja, hogy napjainkban mindig nagyobb és nagyobb tért hódít az egyöntetűség s ezzel együtt mindinkább terjed az egyszerűség, mint a tisztult ízlés legfőbb postulatuma.

Míg pár évtizeddel ezelőtt s még csak nem olyan nagyon régen is a mindenféle rendű és rangú, nemű és fajú betűk minél változatosabb alkalmazása- és furfangos csoportosításában rejlett az ízlés netovábbja, addig ma a nemes egyszerűség hódít és szerez hívőket mindenfelé.

Mindamellett sokszor tapasztalom, hogy éppen e nemes egyszerűség és egyöntetűség ellen vétenek legtöbbit némely accidenz-szedőink, a mi nem annyira az értelem-hiányra, mint arra vall, hogy nincs kellő bátorságuk eltérni a megszokott chablontól, nincs bennök «költői szabadság».

Pedig különösen a czímszedésnél nem szabad vissza-riadni az akadályoktól és az egyöntetűség kedvéért a végsőig föl kell áldozni mindent. Minél több legyen a teli sor és ha másképp nem megy, a közbeeső kisebb sorok is lehetnek egyformák. Különben a leleményes fő és praktikus kéz mindig talál kibúvót és egy-egy sor kiterjesztése ügyes equalizálás által a legmegfelelőbb módon el van érve.

Szóval stylszerűségre kell törekednünk, a mi nem is olyan nehéz, sőt sokkal kevesebb fáradsággal jár, mint a céltalan betűhajhászat. A betűöntödék bőven szolgáltatják mai napság az anyagot, nyomdáink nagy része be is van kellőleg rendezkedve s így csak a mi

formaérzékünkötől függ, hogy a rendelkezésre álló anyagot a maga helyén kellő módon érvényesítsük.

Hátra van még a 4. pont, a beosztás, a mi szintén elég fontos arra nézve, hogy vele behatóbban foglalkozzunk.

Valamint az eddigiek, úgy a beosztás is lényeges befolyással van a munka összhangjára. Mikor minden tényező találkozik, hogy a munka befejeztével egy plasztikus egészben gyönyörködhessünk, nem szabad kicsinyelnünk a beosztás fontosságát.

Az együvé tartozó vagy az egymástól független sorok s az összekötő külön sorokat képező szócskák közötti távolságot, a rendelkezésre álló térre való tekintettel, a symmetria követelményei szerint kell megállapítanunk.

Nagyban és egészben vannak szabályok a symmetriára nézve is, de leginkább a jó szemmértéktől s a helyes érzéktől függ az. A ki az accidenz-szedés terén némi gyakorlottsággal bír, be fogja látni, hogy a szabályos beosztás a csínra és értelemre lényeges behatással van.

Ennyit tartottam elégségesnek e könyvecske szűk keretében az accidenz-szedésről elmondani. Lesznek nyomdászaink között kétségkívül olyanok, a kik egy-némely nézetemet nem osztják egészen.

Lesznek talán, a kik hosszadalmasnak tartják azt a procedurát, melyet én az alapelvek letételében fölállítottam. Szolgáljon azoknak megnyugtatósúl, hogy sokkal több időt takarítunk meg azzal, ha jól átgondolva, tervszerűleg fogunk a szedéshez, mint ha cél és terv nélkül veszszük kezünkbe a munkát és a sok próbálgatás és találgatás s ide-oda kapkodás miatt

semmire sem megyünk. Hiábavaló experimentumokra pedig kár fecsérelni az időt, a tehetséget és a jobb sorsra érdemes ambíciót.

Röviden összefoglalva értekezésemet, kifejezést kell adnom azon nézetemnek: hogy a modern accidenzia megköveteli a szedőtől, a ki a kor mögött elmaradni nem akar, hogy különösen a műszedésnél figyelemmel legyen az aesthetika szabályaira; azért ne téveszsze szem elől és kövesse a fönt kifejtett alapelveket s tűzze ki céljául a minden sallangtól ment műízlés fejlesztését.

Mielőtt cikkemet befejezném, minden félreértés kikerülése végett és nehogy frázisnak deklaráltassék az, a mit értekezésem elején mondtam, meg kell jegyezniem, hogy vannak nálunk is intézetek, melyek a műízlés magas fokán állnak és az előrehaladásban határt nem ismernek. Csakhogy ezek igen szűk térre szorítkoznak. A helyzet helyes megítélésénél pedig mindig az általános szempont mérvadó.

Vannak bizonyára nálunk is tehetségek, melyeket ébreszteni, tetterőre serkenteni kell. Sokat lendítene e részben egy szakiskola, mely élénken érzett szükségünk közé tartozik.

Végbefejezésül még csak egyet.

Boldogúlt tanítómesterem, BURGER ZSIGMOND, a szenvedélyes nyomdász és szaktekintély, egy hozzám intézett levelében a szedésről egyszer így nyilatkozott: «. a szedés — szellemi játék».

Magamévá teszem ezen, a nyomdászat iránti hevületből eredt, röpké mondását a derék férfiúnak nemcsak kegyeletből, de ama fenkölt értelmezés miatt, melyet annak bizonyára ő is tulajdonított. Igenis «szellemi

játék a szedés» s azzá lesz és az is marad, ha nem degradáljuk közönséges mesterséggé; ha a porból fölemelkedve, értelemmel aczélozzuk meg erőnket: szép szerényen és serényen a haladás ösvényén haladva, mindinkább művészetté neveljük falaink között a nyomdászatot.

Kleinmann Frigyes